

Το χρώμα της λεφτεριάς. Οι οπτικές ιστορίες του Στρατηγού Μακρυγιάννη.

Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού.

Ο στρατηγός Ιωάννης Μακρυγιάννης (αμφότερα με δύο νι), παρά τη δόξα του και την αναγνώριση του από το σύνολο του ελληνικού λαού, έφυγε από τη ζωή αυτή με το μαράζι της αγραμματοσύνης. Αυτό δεν είχε να κάνει τόσο με μία προσωπική φιλοδοξία ένταξης στην αναδυόμενη μορφωμένη αστική τάξη της νεοελληνικής κοινωνίας, όσο με την αγωνία μετάδοσης των γεγονότων αλλά και των διδαγμάτων της Ελληνικής Επανάστασης στις επόμενες γενιές.

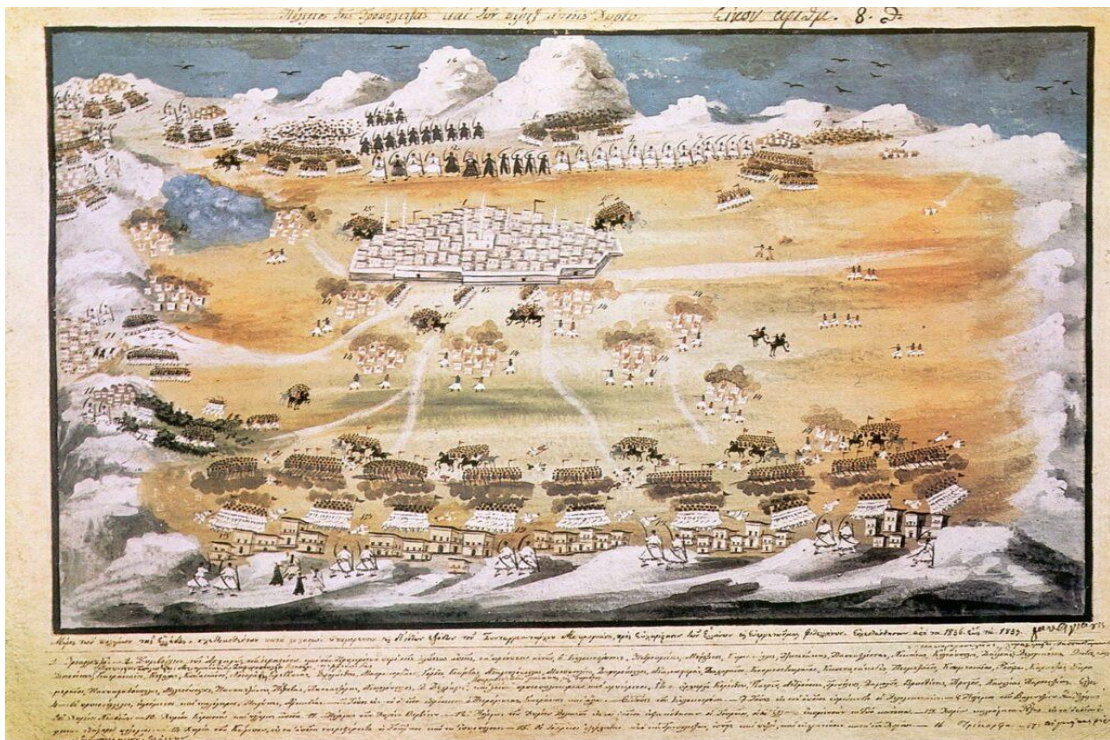
Βεβαίως, το μαράζι αυτό υπήρξε η αιτία ώστε η νεοελληνική λογοτεχνία να εμπλουτιστεί από τα μοναδικά κείμενα των απομνημονευμάτων του, κείμενα πηγαία, που, διαβάζοντάς τα, είσαι βέβαιος πως ακούς όχι έναν λογοτέχνη αλλά τους χτύπους της συλλογικής ελληνικής ψυχής.

Ο Μακρυγιάννης όμως δεν αρκέστηκε σε αυτό. Συνειδητά κατέφυγε στην ίδια πρακτική που είχε και η Εκκλησία επί αιώνες, απευθυνόμενη στους αγράμματους: Ζήτησε τη βοήθεια της εικόνας, προκειμένου να

«παγώσει» τον χρόνο και να αφήσει ανθεκτικά ιστορικά στοιχεία για την αιματοβαμμένη ελληνική παλιγγενεσία.

Ο Μακρυγιάννης δεν ήταν ζωγράφος. Αναζήτησε ζωγράφο έχοντας ήδη στο μυαλό του το τι ήθελε να αναπαραστήσει. Απόδειξη αυτού είναι η απόρριψη της πρώτης του επιλογής, ενός ευρωπαϊού ζωγράφου, οι πίνακες του οποίου δεν τον ικανοποίησαν. Δεύτερη επιλογή του ήταν ο εκ Σπάρτης ορμώμενος ζωγράφος και αγωνιστής Παναγιώτης Ζωγράφος. Από τους πίνακές του είναι φανερό ότι οι δύο αυτοί οι Έλληνες λειτούργησαν ως έχοντες μία ενιαία ψυχή.

Από την τεχνοτροπία του Παναγιώτη Ζωγράφου καταλαβαίνουμε γιατί ο Μακρυγιάννης απέρριψε τους πίνακες του ευρωπαϊού ομότεχνού του: Ο πρώτος, ως Ευρωπαίος, είναι βέβαιο ότι εφάρμοσε τις γνωστές τεχνικές της ευρωπαϊκής ακαδημαϊκής ζωγραφικής η οποία, τον καιρό εκείνο, βρισκόταν σε μία κορυφαία στιγμή της, εξαιτίας του κινήματος του Ρομαντισμού. Αντίθετα, οι πίνακες του Παναγιώτη Ζωγράφου βασίζονται στις αρχές της βυζαντινής αγιογραφίας, ιδιαίτερα ως προς την προοπτική και τη συμπύκνωση του χρόνου.

Πράγματι, οι πίνακες αυτοί στερούνται του βάθους και της προοπτικής. Όπως και στις βυζαντινές εικόνες, όλα κινούνται σε ένα επίπεδο, με τις ανθρώπινες φιγούρες να κρατούν σχεδόν τις ίδιες διαστάσεις, ανεξαρτήτως αποστάσεων, όπως, για παράδειγμα, παρουσιάζονται στον πίνακα «Τρίπολης πολιορκία και μάχες γύρω από αυτήν». Ακόμη, οι τρεις διαστάσεις του χρόνου συμπυκνώνονται σε ένα διαρκές «τώρα», καθώς εμφανίζονται μάχες να συμβαίνουν παράλληλα χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το χρονικό διάστημα που τις χωρίζει.

Όπως ο Μακρυγιάννης, έτσι και ο Ζωγράφος αισθάνεται ελεύθερος να παραβιάζει την ενότητα του τόπου και του χρόνου και να ιεραρχεί τα πράγματα ηθικά και συναισθηματικά, όχι λογικά και φυσιοκρατικά. Ως εκ τούτου, τα κριτήρια της επιλογής αλλά και του μεγέθους μορφών και γεγονότων καθορίζονται από τη σημασία τους και το ηθικό τους μεγαλείο και όχι από αντικειμενικές μετρήσεις.

Για έναν δυτικό κριτικό τέχνης, ο Παναγιώτης Ζωγράφος μπορεί και να θεωρηθεί αφελής, όπως ίδια κριτική δέχτηκε στην αρχή και ο ζωγράφος Θεόφιλος, μέχρις ότου, βέβαια, καταστεί σημείο αναφοράς για τον πρώιμο ευρωπαϊκό μοντερνισμό. Ο ...αφελής λοιπόν Ζωγράφος χρησιμοποιεί ως καμβά το μαγευτικό ελληνικό τοπίο, πλημμυρισμένο από το ηλιακό φως. Κάμποι, βουνά και λαγκάδια απλώνονται μπροστά στα μάτια μας ως συστατικά μιας μαγευτικής φύσης, η οποία παραμένει αμόλευτη από την κτηνωδία του πολέμου. Ο Ζωγράφος διαθέτει περιορισμένο ρεπερτόριο από παραστατικά στοιχεία, χρησιμοποιώντας ανθρώπινες μορφές περιορισμένου ρεπερτορίου ως προς τη στάση και τα χρώματα.

Η εικαστική όμως γλώσσα του παραμένει απόλυτα αυτάρκης και καλύπτει όλες τις εκφραστικές ανάγκες που του μεταδίδει το όραμα του Μακρυγιάννη. Η απλότητα, ως μέγιστη απόδειξη της ωριμότητας και της σοφίας σε κάθε πνευματική δραστηριότητα, καταφέρνει να μετατρέψει την εικόνα σε λόγο ευανάγνωστο και αξιομνημόνευτο. Παρόλο τον πρωτεύοντα αυτό στόχο, ο Παναγιώτης Ζωγράφος διασώζει την αγνή ομορφιά και καταφέρνει να μεταβάλει την εικόνα του σε ύψιστο αισθητικό έργο που συγκινεί και αρέσει. Κάθε στοιχείο που χρησιμοποιεί έχει το δικό του χρώμα που του προσδίδει ταυτότητα και το καθιστά

αντιληπτό ακόμα και στον πλέον αμύητο παρατηρητή. Όλοι του οι πίνακες αποτελούν διάλογο ανάμεσα σε δύο δεσπόζοντες συμπληρωματικούς τόνους: τη θερμή ώχρα της γης και το γαλάζιο του ουρανού και της θάλασσας. Πάνω σε αυτό τον καμβά οι πολύχρωμες φορεσιές των πολεμιστών και το λευκό από τις φουστανέλες των Ελλήνων μεταβάλουν τους πίνακες σε ανοιξιάτικα λιβάδια, μεταποιώντας με ένα θαυμαστό τρόπο τη φρίκη του αίματος σε κάλλος των οφθαλμών.

Οι ζωγραφιές , με την αφαιρετικότητά τους, την αμέριμη αθέτηση των νομών της οπτικής και τη φρεσκάδα των χρωμάτων, μας μεταφέρουν σε ένα χώρο υπεραισθητό, όπου η τραγωδία του πολέμου εξυψώνεται σε δοξαστικό ύμνο.

Και κάτι τελευταίο: Ο Παναγιώτης Ζωγράφος γίνεται υπήκοος του Στρατηγού Μακρυγιάννη. Αλλά, όπως με τον βυζαντινό αγιογράφο συμβαίνει, η υπακοή αυτή δεν εξουθενώνει την προσωπικότητα αλλά αντίθετα την αναδεικνύει, αποκαλύπτοντας την ταπεινοφροσύνη του καλλιτέχνη σε μέγιστο εικαστικό, καλλιτεχνικό και, κάτ' επέκταση, πνευματικό παράγοντα.

Πηγή : <https://www.pemptousia.gr/>